

Panajot Karagjozov

REKVIEM ZA PRAŽSKOU ČTYŘKU

Paříž je non-stop hospoda na křižovatce světa.

Kiril Kadijski

V Paříži jsem nebyl, ale také mně tvářnost každého města ztělesňují hospody. Nezapomenu na dlouhé fronty před restauracemi v Moskvě a v Leningradu, na balkánskou mentalitu židlí, obrácených nikoliv ke stolu, ale k ulici (aby bylo vidět, kdo a s kým jde kolem) v řeckých podnicích, na prázdné polské restaurace v době krize, na hromady ubrousků a špačků na podlaze hospod v Andalusii, na přepychové vídeňské kavárny, na ceny „vstojé“ a „vsedě“ v římských bistroch a pizzeriích... Všechny tyto drahé (ve finančním i emocionálním smyslu slova) vzpomínky ale blednou před trvalou přítomností pražských hospod v mé paměti, v mém srdci, hrdle a žaludku.

Praha není Paříž. Praha není světovou křižovatkou, ale pro znalce hospod a piva je cílem. V sedmdesátých letech se mi však Praha stala takovou křižovatkou: Nacházela se ve středu mého malého slovensko-socialistického světa. Konečným bodem pro mě tehdy bylo Polsko, které jsem navštěvoval o každých prázdninách. Na zpáteční cestě do Bulharska jsem se na několik dní zastavoval u kolegů-filologů v Bratislavě a v Praze. V „hlavním městě Slovenska“ jsem si odtrpěl jednu borovičku a pak jsem si spravoval chuť dvěma deci svařeného vína. V „matce měst“ jsem několikrát po sobě vypil několik piv, koupil jsem si tradiční kostkovanou čepici a s ní na hlavě, ale s Polskem v srdci jsem se vracel do vlasti.

Teprve v osmdesátých letech se pražské hospody staly mým osudem a já jejich štamgastem. „Každý má právo být členem hospody,“

tvrdí S. Brouček ve svém referátu Místo hospody v české lokální společnosti – a já jsem toho živým dokladem. Zpočátku jsem hospody navštěvoval chaoticky a pil jsem, co mi zrovna přišlo do ruky. Mou profesionalizací a profilováním se začal zabývat aspirant zemědělských věd dr. K. K., jenž mě v rámci „pivní osvěty“ uvedl do opravdového světa toho báječného nápoje: „Nejlepší krušovické pivo, vole, dostaneš proti synagoze v Pařížské, nejlepšího kozla U vola, nejlepší plzeň U kocoura, budvar U medvídků, smíchováka U dvou srdcí atd.“ Skepticky jsem ho poslouchal a myslel jsem si, že i tady – jako v Sofii – to bude jak kdy, ale už za několik týdnů jsem to odvolal. Ba co víc – neustále jsem z vlastní iniciativy přidával (maje stále na zřeteli hierarchii) k svému pivnímu žebříčku hodnot další a další, pil jsem smíchovské U dvou sluncí, U Bonaparta, plzeň U Schnellů, U Pinkasů (tam měli otevřeno až do půlnoci!), U dvou koček, U staré synagogy, kozla v kterékoli žižkovské hospodě atd. Nenakazil jsem se lokálním patriotismem a nezačal jsem holdovat pražanovi; od té doby, co jsem zjistil, že krušovické pivo se prodává na všech nádražích, protože má nejslabší močopudný efekt, též krušovické přestalo patřit k mým oblíbeným nápojům. Srostl jsem s dělnickým smíchovákem, protože jeho chmelovou vůni často čichám ve snu, ale nejraději mám velkopopovického kozla a jsem na to hrdý.

V osmdesátých letech byl život v Československu už „normalizovaný“ a vystavený všestranné unifikaci. Unifikaci totálnější a rafinovanější, než jakou ve svých interferovaných představách připouštěly Tereza a Sabina z Kunderova románu Nesnesitelná lehkost bytí. Jediné, co se mi zamlouvalo v unifikované a stratifikované české společnosti, byla kategorizace hospod. Na rozdíl ode všech ostatních zdánlivých forem unifikace byla hospodská unifikace reálná. Všechny pražské podniky, počínaje hospodou U tří pštrosů či Intercontinentalem a konče tím nejhorším kantýnským bufetem, byly rozděleny do cenových skupin I.-IV. Hvězdičky, připojené k některým jedničkám a dvojčkám, signalizovaly dodatečné zdražení; nenápadná poznámka „bez obsluhy“ znamenala, že v podniku čtvrté cenové skupiny dostanete pivo o pár haléřů laciněji. U vchodu každé hospody byla umístěna tabulka, na níž se na pozadí odpuzujících socialistických abreviatur skvěla zvučná zkratka RaJ (Restaurace a jídelny) s číslem příslušné pražské čtvrti a cenovou skupinou podniku. Prefe-

rovanou římskou číslicí veškerého mužského obyvatelstva Prahy byla IV. Čtyřce jsem dával přednost i já.

Cenová skupina podniku zaručovala stejnou cenu různých druhů piva a přibližně stejnou cenu jídel. V nabídce byly obrovské rozdíly – zatímco některé čtyřky nabízely všechno od desítky až po to, co si jen duše mohla přát, v některých dvojkách člověk mohl umřít hladu. Málodky se stávalo, abych ve čtyřce neobjevil spolu s neodmyslitelným pivem i rum, kávu, tlačenu, utopence, český salám, pивní sýr, eidam, ementál a nivu. V hospodách tohoto typu se vždycky našel alespoň jeden pamětník „starých zlatých časů“, který vypravoval, jak za první republiky dostal za korunu pět piv, půl kila šunky a nakonec mu ještě vrátili drobné. Nepříjemné na těchto hospodách bylo, že je zavírali už v devět nebo v deset hodin večer. Po varovném „poslední pivečko, pánové!“, pokrývali pípu utěrkou. Smutná hospodská sémantika utěrky znamenala: „Nikdo už nedostane ani půllitr do zítřejšího rána.“

Záchody, do nichž se někdy musilo jít přes kuchyň, byly součástí atrakce. Dělo se tam ledacos. Jednou v hospodě U kocoura jeden český Kanadán s nepokrytým nadšením vypravoval, jak na jeho poznámku, že mu čůrá do boty, kolega v pisoáru s ledovým klidem odpověděl: „A co má bejt? Mně to vůbec nevádí!“ Kanadán se zalykal smíchem, mlátil pěstí do stolu a nadšeně opakoval, že taková věc by se mu v zemi javorových listů nikdy nemohla stát. Mně byly určeny (jako socialistickému občanovi) nápisy na záchodech. Zatímco jsem si ulevoval, ze stěn hospodských záchodků jsem se dovídal nejen o intimních citech mladých Čechů, ale i o aktuální vnitrozemské i zahraniční politické situaci. Nápisy na záchodech hlásaly lakonickým stylem opak toho, co jsem se mohl dočíst v novinách o SSSR, Brežněvovi, Husákovi-Bilákovi, Varšavské smlouvě atd. Byly zde stálé rubriky typu: „Ať žije USA!“ nebo „Sověti domů!“, jakož i neplacená sdělení typu „Brežněv je vůl.“ Aby se omezila „nepřátelská diverze“, některé záchodky byly vykachlíkovány až ke stropu, ale většina hospodského příslušenství byla každý večer bílena. Po „sámeťáku“ musela spotřeba vápna a bílé barvy v Praze prudce klesnout...

Nápisy bývaly také přímo v hospodách. Většinou byly kulinárního charakteru. Vlastenecké konstatace typu „Kdo pije pivo, pomá-

há zemědělství“ stimulovaly úměrně ke konzumaci „vlastenecké rozhovory“. Rejstřík byl široký a pohyboval se od nostalgického „Hitler byl vůl, ale dával masa kilo a půl“, přes aktuální „Do prdele se socialismem“ až po optimistické „Ať přijdou Američani!“ Bretschneiderovi nástupci pravděpodobně dostali příkaz, aby jenom tajně naslouchali a „nepřátelské elementy“ zatýkali teprve po desátém vyřčení urážky generálního tajemníka a členů ústředního výboru. Pražané to možná popřou, ale já jsem ani jednou za tři roky nebyl svědkem toho, že by někdo byl v hospodě po sebeneopatrnějších řečech zatčen.

Podle mého názoru byla pro Čechy v osmdesátých letech hospoda tím, čím byl pro Poláky kostel. Hospoda měla exteritoriální statut, byla existenčním minimem svobody, bez něhož by byl stát prostě zašel. Nejpočetněji zastoupenou policii jsem viděl v Praze nikoli 1. máje nebo v listopadu 1989, ale v předvečer zvýšení cen piva v roce 1984. Tehdy jsem poprvé a naposledy v životě viděl, jak byla železná zavírací doba hospod prodloužena. Na pípě hospody U kocoura (kde mezi šetřícími Čechy pili až do odpadnutí budoucí nejdražší plzeňské i dva Bulhaři) se utěrka objevila až o jedné po půlnoci... Smutný fakt zdražení se stal veselým svátkem, který policie ostražitě sledovala, aniž si dovolila vstoupit na zaslíbené území hospody.

Měl jsem to štěstí být očitým svědkem událostí z druhé poloviny listopadu 1989. Jednou navečer jsem přišel pozdě na mítink na Václaváku a z dálky jsem ani neviděl, ani neslyšel řečníky. Protože všechny úřady a též všechny obchody byly zavřené, rozhodl jsem se, že zjistím, co se děje s pražskými hospodami. Byly sice liduprázdné, ale otevřené. Očekávaly vítěze i poražené...

Slunce demokracie vyšlo i nad Čechami, ale to slunce zastínilo hospody. Restituce dočasně nebo navždy řadu z nich uzavřela. Z množství hospod se stala neosobní evropsko-americká bistra, relativně velké množství podniků III. a IV. cenové skupiny se vyhouplо nad cenový strop jedničky s hvězdičkou. Naskakuje mi husí kůže, když jdu kolem hospod U dvou sluncí, U Bonaparta nebo U staré synagogy. Staré tabulky s cenovými skupinami mizejí, nebo se v jídelním lístku setkáte s mutacemi typu III. cenové skupina + 75 %. Ve středu města bys lidové hospody spočítal na prstech jedné ruky a prezidentská hospoda U zlatého tygra na tom sotva co může změ-

nit. Dej, Bože, aby blahobyt Pražanů rostl spolu se stoupajícími cenami v hospodách, jenomže znalec, jakkoli bohatý, dá přednost starému, útulnému prostředí před neosobním a studeným luxusem.

Dej, Bože, aby demokracie a pluralismus ve společnosti nedopustily unifikaci pražských čtyřek s americkým restauračním kýčem!

Panajot Karagjozov
Sofijski universitet „Sv. Kliment Ochridski“
Sofie